Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2025/120

2025 1 10

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių

(COM(2024) 599 final – 2024/0599 (NLE))

(C/2025/120)

Pranešėjas: **Giovanni MARCANTONIO**

Patarėja	Ester DINI
Teisėkūros procedūra	ES teisės aktų stebėjimo platforma
Prašymas pateikti nuomonę	2024 7 15
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 148 straipsnis
Europos Komisijos dokumentai	COM(2024) 599 final – 2024/0599 (NLE)
Atitinkami darnaus vystymosi tikslai (DVT)	1-asis DVT – Jokio skurdo 5-asis-ojo DVT – Lyčių lygybė 8 DVT – Deramas darbas ir ekonomikos augimas 10-asis DVT – Nelygybės mažinimas
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2024 10 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 10 23
Plenarinė sesija Nr.	591
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	239/0/3

1. REKOMENDACIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK)

1.1. palankiai vertina konkurencingai ir tvariai ekonomikai skatinti skirtą pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių; labai palankiai vertina tai, kad šios gairės buvo atnaujintos ir atsižvelgus į darbo rinkos poreikius buvo įtraukta daugiau elementų;

1.2. pabrėžia, kad reikia siekti aukštynkryptės konvergencijos ir stiprinti Europos semestro vaidmenį remiant veiksmingas ir koordinuotas ekonominės politikos atsakomąsias priemones; atsižvelgdamas į tai, tikisi, kad rodikliai, kurie Europos semestre naudojami kiekvienos valstybės narės socialinei padėčiai analizuoti, yra ne mažiau svarbūs už makroekonominius rodiklius, ir ragina vykdyti stebėseną siekiant užtikrinti, kad naujos ekonomikos valdymo sistemos poveikis nesutrukdytų įgyvendinti valstybių narių užimtumo gairių ir Europos socialinių teisių ramsčio bei 2030 m. tikslų;

1.3. atsižvelgdamas į pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos, pabrėžia, kad reikia stiprinti socialinių partnerių vaidmenį (per socialinį dialogą ir kolektyvines derybas) ir, kai tinkama, įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas į užimtumo reformų ir politikos rengimą bei įgyvendinimą;

1.4. atkreipia dėmesį į tai, kad labai svarbu remti ir didinti darbo jėgos pasiūlą ir gerinti galimybes įsidarbinti ir patekti į kokybiškas darbo vietas, iš dalies todėl, kad ieškant reikalingų darbuotojų įmonėms iškyla vis daugiau sunkumų. Reikia puoselėti aktyvesnį dalyvavimą darbo rinkoje, ypač jaunimo, moterų ir vyresnio amžiaus žmonių; reikėtų skatinti priemones, kuriomis būtų remiamas užimtumas, įskaitant savarankišką darbą; reikia dėti pastangas, kad būtų pagerintos teisėtos darbo jėgos migracijos galimybės;

1.5. pritaria Komisijos raginimui valstybėms narėms stiprinti įtraukties politiką, kuria siekiama skatinti lygias galimybes įsidarbinti ir siekti karjeros. Tokios galimybės yra labai svarbios skatinant aktyvesnį dalyvavimą ir įtraukesnes darbo rinkas, taip pat tvarų ir teisingą augimą, siekiant integruoti tas grupes, kurios yra pažeidžiamiausios ir kurioms gresia atskirtis;

1.6. pabrėžia, kaip svarbu stiprinti įgūdžius, atsižvelgiant į šiuo metu vykstančią žaliąją ir skaitmeninę pertvarką, ir būtinybę pripažinti ir užtikrinti teisę į mokymąsi visą gyvenimą ir veiksmingą prieigą prie kokybiško visą gyvenimą trunkančio švietimo ir mokymo; pabrėžia, kaip svarbu turėti pagrindinių įgūdžių, kurie yra būtini profesinei integracijai;

1.7. pabrėžia, kad, atsižvelgiant į nacionalinę praktiką ir socialinių partnerių savarankiškumą, reikia skubiai užtikrinti teisingą ir deramą darbo užmokestį, atitinkantį našumą ir konkurencingumą, skatinant kolektyvines derybas, veiksmingą socialinių partnerių dalyvavimą ir veiksmingų duomenų rinkimo priemonių taikymą, taip pat darbo užmokesčio lygio ir dinamikos vertinimą ir stebėseną nacionaliniu lygmeniu;

1.8. tikisi, kad valstybės narės rems ir stebės dirbtinio intelekto (DI) diegimą ir panaudojimą darbo aplinkoje, įskaitant algoritminį valdymą, kad būtų skatinamas etiškas ir socialiai tvarus jo naudojimas, įdiegiant tinkamas poveikio darbo vietoms ir darbo organizavimui vertinimo priemones ir galimą poveikį galimybėms ir galimai rizikai. Atsižvelgiant į ypatingą šių naujovių mastą, pageidautina labiau koordinuoti nacionalines strategijas, pradedant nuo patirties ir vertinimų sutelkimo ir visapusiško socialinių partnerių dalyvavimo;

1.9. pabrėžia, jog svarbu, kad valstybės narės modernizuotų socialinės apsaugos priemones (atsižvelgiant į esmines permainas visuomenėje, pvz., demografinius pokyčius ir didėjantį skurdą) ir prisitaikytų prie naujų užimtumo formų, be kita ko, užtikrinant, kad visiems darbuotojams būtų taikoma socialinė apsauga, veiksmingiau kuriant mokesčių ir išmokų sistemas ir stebint politikos perskirstomąjį poveikį;

1.10. šiuo požiūriu ragina valstybes nares įgyvendinti ir stiprinti politiką, kuria siekiama remti įperkamą, prieinamą ir tinkamą būstą, taip pat priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią benamystei ir sumažinti jos atvejų, be kita ko, pasitelkiant ES fondų teikiamas priemones;

1.11. ragina valstybes nares gerinti darbo rinkų kokybę didinant politikos, kuria siekiama kovoti su nelegaliu darbu ir skatinti kokybišką darbą, įskaitant sveikatą ir saugą darbo vietoje, veiksmingumą ir užkirsti kelią neoficialių ir mažų garantijų darbo sąlygų plitimui;

2. **AIŠKINAMOSIOS PASTABOS**

Argumentai 1.1 ir 1.2 rekomendacijoms pagrįsti

2.1. 2024 m. Europos semestro pavasario dokumentų rinkinyje Europos Komisija valstybėms narėms pateikia strategines gaires, kuriomis skatinama kurti tvirtą ir perspektyvią ekonomiką, galinčią užtikrinti konkurencingumą, atsparumą ir kokybiškų darbo vietų kūrimą. 2024 m. valstybių narių užimtumo politikos gairėse nustatyti bendri nacionalinės užimtumo ir socialinės politikos prioritetai, kad ši politika taptų teisingesnė ir įtraukesnė vykdant aukštynkryptę socialinę ir ekonominę konvergenciją ir stiprinant Europos semestro vaidmenį, kurį šis procesas atliko pastaruosius penkerius metus prisidėdamas prie veiksmingo ir koordinuoto ekonominės politikos atsako.

2.2. 2023 m. gairės atnaujintos įtraukiant veiksmus, kuriais siekiama spręsti įgūdžių ir darbo jėgos trūkumo problemą ir gerinti pagrindinius ir skaitmeninius įgūdžius. Jos taip pat apima naujas technologijas, dirbtinį intelektą ir algoritminį valdymą bei jų poveikį darbo pasauliui. Be to, gairėse minimos naujausios politikos iniciatyvos ypač svarbiose srityse, pavyzdžiui, iniciatyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose, socialinės ekonomikos ir įperkamo būsto.

2.3. Be to, naujojoje ekonomikos valdymo sistemoje nustatytos fiskalinės politikos gairės ir sprendimai, kuriais siekiama stiprinti valstybių narių skolos tvarumą ir skatinti integracinį ir tvarų visų valstybių augimą vykdant apdairią fiskalinę politiką, kartu užtikrinant, kad grynųjų išlaidų augimas atitiktų naujojoje valdymo sistemoje nustatytus koregavimo reikalavimus. Šiomis aplinkybėmis svarbu stebėti, kad naujos ekonomikos valdymo sistemos poveikis nepakenktų valstybių narių užimtumo gairių įgyvendinimui arba Europos socialinių teisių ramsčio ir 2030 m. tikslų įgyvendinimui;

Argumentai 1.3 rekomendacijai (8 gairė) pagrįsti

2.4. Socialinis dialogas atlieka esminį vaidmenį formuojant ekonominę, darbo ir socialinę politiką, kuria siekiama skatinti aukštynkryptę gyvenimo lygio ir darbo sąlygų konvergenciją tarp valstybių narių ir jų viduje, taip pat veiksmingai reaguojant į Europai kylančius iššūkius darbo srityje ([1]). Remdamasis ankstesnėmis nuomonėmis ([2]), EESRK pabrėžia, kad socialinio dialogo struktūrose ir procesuose tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis turėtų būti visapusiškai pripažįstamas konkretus socialinių partnerių vaidmuo ir į jį atsižvelgiama. Tais atvejais, kai šis vaidmuo vis dar atrodo silpnas, reikia skatinti reglamentavimo ir institucinę sistemą, kuria būtų sustiprintas socialinis dialogas ir padidinta kolektyvinių derybų aprėptis, laikantis Direktyvos dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio nuostatų.

Argumentai rekomendacijai 1.4 (5 gairė) pagrįsti

2.5. Nors 2023 m. darbo rinkos rezultatai buvo geri, didėjantis darbo jėgos ir įgūdžių trūkumas stabdo ekonomikos augimą ir konkurencingumą ir gali sulėtinti žaliąją ir skaitmeninę pertvarką. 2023 m. antrąjį ketvirtį laisvų darbo vietų rodiklis buvo 2,7 proc., t. y. daugiau nei vidutiniškai 1,7 proc. 2013–2019 m. laikotarpiu ([3]). Todėl būtina plėtoti aktyvesnį ir platesnį Europos piliečių, pradedant jaunimu, dalyvavimą darbo rinkoje. Valstybės narės turėtų įsipareigoti veiksmingiau skatinti ne tik įtraukų, aukštos kokybės ir darbo rinkos poreikius atitinkantį švietimą ir profesinį mokymą, kartu stiprinant viešųjų ir privačių užimtumo tarnybų vykdomą mentorystės, orientavimo ir konsultavimo veiklą, bet ir kokybiškesnes jaunimo integracijos į darbo rinką priemones, pavyzdžiui, pameistrystę ir stažuotes. Jos turėtų įsipareigoti skatinti savarankišką darbą ir intelektinį bei specialistų darbą, kurį dirbančių, ypač jaunų žmonių, pastaraisiais metais gerokai sumažėjo.

2.6. Darbo jėgos judumas ES ir už jos ribų suteikia galimybę spręsti nepatenkintų darbo jėgos ir įgūdžių poreikių klausimą. Valstybių narių prašoma daugiau dėmesio skirti migracijos iš ES nepriklausančių šalių valdymo priemonių stiprinimui (skatinant teisėtus atvykimo į ES kanalus), užimtumo poreikių stebėsenos ir prognozavimo gerinimui, ES nepriklausančiose šalyse įgytų kvalifikacijų pripažinimo procedūrų tobulinimui ir veiksmingesnių išnaudojimo ir neteisėto darbo, kuris dažniau daro poveikį trečiųjų šalių darbuotojams, prevencijos priemonių veiksmingumui. Kartu jos turėtų įsipareigoti užtikrinti, kad užsienio darbuotojai būtų veiksmingiau įtraukiami į Europos darbo rinką. Nepakankamas formalių kvalifikacijų pripažinimas ir kalbos barjerai tebėra vienos iš didžiausių visiškos integracijos į darbo rinką kliūčių ([4]).

([1]) Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl socialinio dialogo stiprinimo Europos Sąjungoje, COM(2023) 38 final.

([2]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl socialinio dialogo stiprinimo Europos Sąjungoje (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) ir dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Socialinio dialogo stiprinimas Europos Sąjungoje, išnaudojant visą jo potencialą teisingai pertvarkai valdyti“ (COM(2023) 40 final) (OL C 228, 2023 6 29, p. 87).

([3]) *2024 m. bendra užimtumo ataskaita.*

([4]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl įgūdžių ir specialistų judumo (COM(2023) 715 final). Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriamas ES specialistų rezervas (COM(2023) 716 final - 2023/0404 (COD)). Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos Europa kelyje – mobilumo mokymosi tikslais galimybės visiems“ (COM(2023) 719 final). Komisijos rekomendacija dėl trečiųjų šalių piliečių kvalifikacijų pripažinimo (C(2023) 7700 final) (OL C, C/2024/4067, 2024 7 12, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4067/oj).

Argumentai 1.5 rekomendacijai (6 ir 8 gairės) pagrįsti

2.7. Nepaisant pastaraisiais metais didėjančio užimtumo, lyčių nelygybė darbo rinkoje tebėra plačiai paplitusi ir ją atspindi tiek užimtumo lygio, tiek darbo užmokesčio ir pensijų skirtumai. Tam tikriems sektoriams ir profesijoms ir toliau daro poveikį prastos darbo sąlygos ir mažas darbo užmokestis, be to, vis daugiau moterų yra linkusios dirbti ne visą darbo dieną, įskaitant tai, kad jos dirba ne visą darbo laiką ne savo noru. Lyčių nelygybės problemą reikia spręsti veiksmingai įgyvendinant Darbo užmokesčio skaidrumo direktyvą, taip pat imantis ir kitų priemonių, pavyzdžiui, mokesčių paskatų, kad būtų skatinamas aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje. Svarbu, kad valstybės narės įsipareigotų gerinti kokybiškų ir įperkamų ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros bei ilgalaikės priežiūros paslaugų prieinamumą, taip pat priemones, kuriomis būtų remiama profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra ir teisingas priežiūros pareigų paskirstymas vyrams ir moterims.

2.8. Taip pat reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant skatinti neįgaliųjų užimtumą. Nepaisant pastarojo meto pagerėjimo, 2022 m. neįgaliųjų ir negalios neturinčių žmonių užimtumo skirtumas ES siekė 21,4 procentinio punkto, o neįgaliųjų nedarbo lygis buvo beveik dvigubai didesnis nei asmenų be negalios ([5]). Vadovaujantis 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija ([6]), reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti įtrauktį darbo rinkoje taikant aktyvią užimtumo politiką, plėtoti socialinių įmonių, kurios gali atlikti svarbų vaidmenį ES darbo rinkoje, potencialą ir kovoti su stereotipais, siekiant užtikrinti, kad neįgalieji galėtų pasinaudoti jų poreikius atitinkančiomis darbo galimybėmis.

Argumentai 1.6 rekomendacijai (6 gairė) pagrįsti

2.9. Atsižvelgiant į esmines ekonomines ir socialines permainas, kurias lėmė žalioji ir skaitmeninė pertvarka, senėjanti visuomenė ir kintantys darbo modeliai, skubiai reikia imtis priemonių, kuriomis būtų skatinamas asmenų ugdymas, jų įgūdžiai ir įsidarbinimo galimybės, gerinant pagrindinius ir visą gyvenimą trunkančius įgūdžius ir gebėjimus. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymo veikloje Europoje tebėra problema – tik 37,4 proc. suaugusiųjų mokosi, t. y. gerokai mažiau nei 60 proc. tikslas, kuris turi būti pasiektas iki 2030 m., kaip nustatyta Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane ([7]). Reikia gerinti mokymo pasiūlos kokybę turinio, metodikos ir priemonių požiūriu, kad ji atitiktų reikalavimus, susijusius su įmonių poreikiais ir darbuotojų įsidarbinimo galimybėmis, ir skatinti aktyvesnį dalyvavimą, be kita ko, naudojant naujas technologijas. Taip pat turėtų būti skatinamos priemonės, kuriomis siekiama sukurti glaudesnį ryšį tarp mokymo ir karjeros raidos ir remti individualių įgūdžių analizę ir mikrokredencialų rengimą, įgyvendinimą ir pripažinimą, laikantis Tarybos rekomendacijų dėl individualiųjų mokymosi sąskaitų. Be to, reikėtų toliau stiprinti viešųjų ir privačių užimtumo tarnybų vaidmenį skiriant pakankamai išteklių. Kaip nurodyta ankstesnėse nuomonėse, reikia pripažinti ir užtikrinti teisę į mokymąsi visą gyvenimą ir veiksmingą prieigą prie kokybiško švietimo ir mokymo visą gyvenimą ([8]), be kita ko, įvertinant naujas priemones, pavyzdžiui, apmokamas atostogas mokymosi tikslais.

2.10. Pirmiausia būtina stiprinti visas kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo priemones, taikant tikslines aktyvias ugdomojo, o taip pat patariamojo pobūdžio politikos intervencines priemones, susijusias su aktyvia parama ieškant darbo, visų pirma darbuotojams, kurie gali labiausiai nukentėti dėl vykstančios pertvarkos, ir tiems, kurių įsidarbinimo galimybės yra mažos. Reikėtų išnaudoti DI taikomųjų programų teikiamas galimybes pritaikyti politines intervencines priemones ir įdiegti priemones, kad būtų galima veiksmingai ir patikimai stebėti mokymo priemonių poveikį įsidarbinimo galimybėms ir karjeros keitimui.

2.11. Ypač svarbu užtikrinti skaitmeninį mokymą tiek suaugusiesiems, tiek jaunimui. DI taikomųjų programų diegimas darbo vietoje taps dar svarbesnis siekiant atnaujinti gyventojų skaitmeninius ir technologinius įgūdžius. Valstybės narės turėtų imtis ryžtingesnių priemonių šiai problemai spręsti, ugdydamos visų amžiaus grupių moksleivių ir suaugusiųjų skaitmeninius įgūdžius ir kurdamos skaitmeninio švietimo ir mokymo ekosistemas, paremtas pagrindiniais įgalinančiais veiksniais, pavyzdžiui, sparčiuoju ryšiu mokyklose, įranga ir mokytojų mokymu.

([5]) *2024 m. bendra užimtumo ataskaita*.

([6]) Europos Komisija. Neįgaliųjų užimtumo dokumentų rinkinys neįgaliųjų darbo rinkos rezultatams gerinti. Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis.

([7]) *2024 m. bendra užimtumo ataskaita*.

([8]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių“ (COM(2023) 599 final – 2023/0173 (NLE)) (OL C, C/2023/870, 2023 12 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/870/oj).

2.12. Labai svarbu skatinti švietimo sistemų modernizavimą visais lygmenimis, taip pat profesinio rengimo ir mokymo sistemas, siekiant užtikrinti, kad jos atitiktų įmonių poreikius, susijusius su dabartiniais ir būsimais įgūdžiais, ypač atsižvelgiant į dirbtinio intelekto taikomųjų programų poveikį. Reikia stiprinti dalykinių įgūdžių, ypač gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos, ir socialinių emocinių įgūdžių mokymą, kad naujos kartos būtų pasirengusios dirbti didėjant žmonių ir technologijų integracijai. Taip pat būtina stiprinti pagrindinius įgūdžius, nes tai yra geriausias būdas užtikrinti galimybes pradėti karjerą. Skaitymas, rašymas, kalbėjimas ir skaičiavimas yra būtini sėkmingos profesinės integracijos įgūdžiai, ypač nepalankioje padėtyje esantiems asmenims.

Argumentai 1.7 rekomendacijai (5 ir 6 gairės) pagrįsti

2.13. Nepaisant nominaliojo darbo užmokesčio padidėjimo, dėl infliacijos realusis darbo užmokestis sumažėjo beveik visose valstybėse narėse ([9]). Dirbančiųjų skurdas taip pat tebekelia didelį susirūpinimą. Reikia ne tik stebėti ir mažinti neigiamą infliacijos poveikį darbuotojų perkamajai galiai, bet ir didinti priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti teisingą ir deramą darbo užmokestį, veiksmingumą; reikia, kad tos priemonės būtų skirtos ne tik mažai uždirbantiems asmenims, bet ir visiems vidutinį darbo užmokestį gaunantiems asmenims, kurių perkamąją galią pastaraisiais metais paveikė infliacinis spaudimas. Svarbu, kad valstybės narės visapusiškai įgyvendintų Direktyvą dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio.

2.14. EESRK mano, kad valstybės narės turėtų sudaryti sąlygas kolektyvinėms deryboms šioje srityje ir jas skatinti, didindamos socialinių partnerių vaidmenį ir nustatydamos tinkamas kolektyvinių derybų aprėpties, kuri daugelyje šalių tebėra silpna, lygio matavimo priemones. Jos taip pat turėtų turėti veiksmingas duomenų rinkimo priemones, skirtas darbo užmokesčio tendencijoms stebėti ir darbo užmokesčio augimui skatinti, laikantis nacionalinės teisės aktų ir praktikos, nacionalinių socialinių ir ekonominių sąlygų bei našumo lygio, konkurencingumo ir pokyčių, atsižvelgiant į sektorių ir teritorinius skirtumus.

Argumentai rekomendacijai 1.8 (7 gairė) pagrįsti

2.15. Darbas yra vienas iš visuomenės aspektų, kuriame dėl DI sistemų diegimo vyksta didžiausia transformacija. Dirbtinis intelektas gali būti naudojamas darbo srautų organizavimui pagerinti, pavojingoms ir keblioms užduotims pašalinti, neįgaliųjų įtraukčiai skatinti ir padėti rinkai panaikinti darbo jėgos pasiūlos atotrūkį. DI taip pat gali padėti geriau suderinti mokymą, atlygį ir gerovės politiką su darbuotojų poreikiais ir žvelgiant iš labiau nuopelnais grindžiamo požiūrio. Tačiau dirbtinio intelekto plėtra taip pat kelia susirūpinimą dėl galimo jo poveikio užimtumo lygiui ir darbuotojų gyvenimui. Dėl vis dažnesnio DI naudojimo remiant su darbuotojais susijusių sprendimų priėmimą gali kilti iššūkių, susijusių su jų teisėmis, darbo sąlygomis ir pajamomis. Dirbtinis intelektas gali pakeisti darbo stebėsenos ir valdymo būdus, o tai gali kelti pavojų darbuotojų privatumui ir savarankiškumui. DI taip pat gali sukelti arba įtvirtinti šališkumą ir diskriminaciją ir taip padidinti esamą nelygybę. Be to, susirūpinimą kelia algoritmų skaidrumas ir paaiškinamumas, taip pat jų atskaitomybė.

2.16. Todėl valstybių narių prioritetas yra nustatyti, stebėti ir įvertinti dirbtinio intelekto poveikį užimtumui ir darbo organizavimui, siekiant skatinti etiniu ir socialiniu požiūriu tvarų jo naudojimą, kuris didintų sistemų konkurencingumą, užimtumą ir darbo kokybę, nepakenkiant darbuotojų teisėms ir darbo sąlygoms. Dirbtinis intelektas taip pat radikaliai pakeis darbo organizavimą. Todėl labai svarbu, kad socialiniai partneriai (visais lygmenimis) visapusiškai dalyvautų valdant šiuos pokyčius ir nustatant inovatyvius darbo organizavimo modelius, kartu užtikrinant žmogaus vykdomos kontrolės principo laikymąsi. Socialinis dialogas ir kolektyvinės derybos yra labai svarbūs siekiant valdyti pokyčius, kuriuos lemia technologinė plėtra, spręsti galimas problemas ir skatinti darbuotojų prisitaikymą, parengiant tinkamus ir savalaikius politinius sprendimus. Dėl istorinio šio vykstančio pokyčio masto pageidautina, kad nacionalinės strategijos būtų geriau koordinuojamos, pradedant nuo patirties ir vertinimų sutelkimo.

Argumentai rekomendacijai 1.9 (8 gairė) pagrįsti

2.17. Socialinės apsaugos sistemos atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant socialinę sanglaudą ir ekonomikos saugumą ir reaguojant į makroekonominio destabilizavimo riziką; todėl jas reikia pritaikyti naujiems reikalavimams, atsižvelgiant į ekonomikos tvarumo tikslus ir gyventojų senėjimą, pokyčius darbo pasaulyje – ypač augantį naujų darbo formų skaičių – ir fiskalinius tikslus, kurie numatyti naujajame ekonomikos dokumentų rinkinyje. Įmonių gerovė taip pat gali būti veiksnys, padedantis remti ir papildyti socialinės apsaugos sistemas, kurios turi būti naudojamos papildomai, o ne kaip visuomenės gerovės pakaitalas.

([9]) *2024 m. bendra užimtumo ataskaita.*

2.18. Svarbu, kad valstybės narės reformuotų socialinės apsaugos sistemas atsižvelgdamos į dabartinius ir būsimus poreikius, didintų dalyvavimą darbo rinkoje, suteiktų socialinę apsaugą netipinėms užimtumo formoms, užkirstų kelią atskirčiai ir stiprintų socialines ir sveikatos priežiūros sistemas, kad būtų skatinamos įtraukios darbo rinkos ir tvarus augimas bei užtikrintas dabartinis ir būsimas sistemų tvarumas. Šiuo požiūriu valstybės narės turėtų būti skatinamos atlikti sistemingus įvairių socialinės apsaugos priemonių paskirstomojo poveikio vertinimus, kad būtų galima įvertinti jų konkretų ir bendrą poveikį ir remti politikos tobulinimą.

Argumentai 1.10 rekomendacijai (8 gairė) pagrįsti

2.19. Nauji ateities iššūkiai apima ir įperkamą būstą. 2022 m. beveik vienas iš dešimties asmenų ES gyveno namų ūkyje, kurio bendros būsto išlaidos sudarė daugiau kaip 40 proc. visų disponuojamųjų pajamų; nuo 2020 m. užfiksuotas reikšmingas šios dalies padidėjimas ([10]). Valstybės narės turi įgyvendinti ir stiprinti politiką, kuria siekiama remti įperkamą, prieinamą ir tinkamą būstą, taip pat priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią benamystei ir sumažinti jos atvejų, be kita ko, pasitelkiant ES fondų teikiamas priemones.

Argumentai 1.11 rekomendacijai (7 ir 8 gairės) pagrįsti

2.20. EESRK pabrėžia, kad reikia stiprinti kovos su nelegaliu darbu politiką, nustatant prevencijos priemones ir paskatas teisėtam užimtumui bei užtikrinant geresnį tikrinimo ir kontrolės veiklos koordinavimą, be kita ko, labiau integruojant nacionalines duomenų bazes, naudojant dirbtinį intelektą ir užkertant kelią neteisėtam komandiruoto darbo naudojimui. Labai svarbu skatinti platesnę teisėtumo kultūros sklaidą, be kita ko, rengiant informavimo ir informuotumo didinimo kampanijas, pradedant mokyklomis.

2.21. Nuolat didelis nelaimingų atsitikimų darbe skaičius taip pat reiškia, kad valstybės narės turi dėti daugiau pastangų, kad įgyvendintų tokių incidentų mažinimo priemones, kurias remtų atitinkamos darbo inspekcijos. EESRK pritaria principui „vizija – nulis“, kuris būtų taikomas su darbu susijusioms mirtims ES ([11]), ir pakartoja, kad reikia investuoti į prevencijos kultūrą darbo vietoje.

2.22. Vis labiau plintantis darbas skaitmeninėse platformose kelia susirūpinimą dėl darbo sąlygų ir darbo valdymo algoritmų naudojimo skaidrumo. Kaip ankstesnėse nuomonėse jau pabrėžė EESRK ([12]), didžiausios su platformų ekonomika susijusios problemos – tai ribotos galimybės gauti socialinę apsaugą ir socialinį draudimą, rizika sveikatai ir saugai, nesaugus darbas, suskaidytos darbo valandos ir netinkamas pajamų lygis bei sunkumai užtikrinant kolektyvinių teisių pripažinimą. Todėl būtina, kad valstybės narės įgyvendintų Direktyvą dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo.

Briuselis, 2024 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE

([10]) *2024 m. bendra užimtumo ataskaita.*

([11]) Komunikatas dėl 2021–2027 m. ES darbuotojų sveikatos ir saugos strateginės programos. Darbuotojų sauga ir sveikata kintančiame darbo pasaulyje, COM(2021) 323 final.

([12]) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geresnės darbo sąlygos kuriant stipresnę socialinę Europą. Visų skaitmenizacijos teikiamų privalumų išnaudojimas darbo ateičiai kurti“ (COM(2021) 761 final) ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo (COM(2021) 762 final) (OL C 290, 2022 7 29, p. 95) ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (COM(2022) 241 final) (OL C 486, 2022 12 21, p. 161).